

**Силабус освітнього компоненту
«СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В
УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ (СЕРЕДИНА XV
– СЕРЕДИНА XVII СТ.)»**

Галузь знань: А Освіта/ Педагогіка, В Гуманітарні науки

Спеціальність: А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) *предметна спеціальність А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта), 032 Історія та археологія*

Освітня програма: Середня освіта (Історія), Історія (мова навчання – українська)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Рік навчання: 2025-2026

Семестр: 2.

Структурний підрозділ	Кафедра історії України, історичний факультет
Викладач: 	ПІБ: Газін Володимир Володимирович Посада: доцент кафедри історії України Науковий ступінь: доктор історичних наук Вчене звання: доцент hvv1969@ukr.net Робоче місце: навчальний корпус №2 (вул. Татарська, 14), кафедра історії України. Профайл викладача: http://histua.kpnu.edu.ua/volodymyr-volodymyrovych-hazin ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9456-623X
Лінк на освітній контент дисципліни	
Статус дисципліни	вибірковий освітній компонент
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	4 кредити ЄКТС / 120 год.
Мова викладання	Українська
Форми навчання	Очна, заочна
Політика дисципліни	<u>Академічна доброчесність.</u> Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. URL: https://integrity.kpnu.edu.ua/

	<u>Відвідування занять.</u> Очікується, що всі студенти відвідають лекційні та семінарські заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. «Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка» URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view <u>Неформальна освіта.</u> Визнання КПНУ ім. І. Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Порядок визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)». URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view
Що будемо вивчати?	Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальні трансформації в українському суспільстві (середина XV – середина XVII ст.)» є формування ґрунтовних знань студентів з різноманітних проблем, що стосуються соціального розвитку України періоду раннього нового часу, розуміння ходу історичного розвитку українського народу, самого процесу формування соціальних передумов Української революції та боротьби за відновлення Української держави в середині XVII ст.; формування у студентів компетентностей, що дозволяють забезпечити виконання наступних завдань курсу: • дати студентам конкретний історичний матеріал з соціальної історії України середини XV – середини XVII ст.; • охарактеризувати зміст реформ, спрямованих на зміни становища різноманітних соціальних станів та верств населення та проаналізувати їх наслідки для українського суспільства; • з'ясувати особливості трансформаційних процесів в середовищі основних соціальних станів: шляхти, духівництва, козацтва, міщанства та селян; • ознайомити студентів з діяльністю визначних осіб вітчизняної історії середини XV – XVII ст.; • з'ясувати суть та місце в тогочасному українському суспільстві національної еліти; • охарактеризувати процес формування в Україні соціальних передумов Української революції середини XVII ст.; • навчити студентів вмінню самостійно добирати і опрацьовувати історичні документи, науково-

	популярну та довідкову літературу, співставляти інформацію з різних джерел, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб; • формувати в студентів історичне осмислення, вміння аналізувати й узагальнювати історичні події та явища, визначати їх суть, причинно-наслідкові зв'язки між ними, виділяти основне, об'єктивне і суб'єктивне, самостійно оцінювати і пояснювати (інтерпретувати) історичний процес і робити логічно правильні висновки.
Чому це треба вивчати?	Навчальна дисципліна забезпечує формування й удосконалення фахових компетентностей майбутніх фахівців освітньої галузі, спеціальності середня освіта (історія), формування знань конкретно-історичного матеріалу з соціальної історії України середини XV – середини XVII ст., оволодіння методами історичного аналізу, наукового пошуку з метою використання їх у професійній діяльності.
Яких результатів можна досягнути?	Навчальна дисципліна сприяє формуванню у здобувачів освіти таких компетентностей: <i>Загальні компетентності:</i> - Володіння навичками критичного мислення. - Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. - Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що полягає у схильності до нестандартного вирішення задач, самостійності міркувань та умовиводів.. <i>Спеціальні (фахові) компетентності (ФК):</i> - Здатність виявляти та досліджувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію. - Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. - Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії України XV – XVII ст. - Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем соціальної історії України XV – XVII ст. представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки. - Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень розвитку соціальних процесів на українських землях в XV – XVII ст.

	- Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики. - Здатність виявляти характерні риси організаційного оформлення та функціонування інституту влади та його відносин з різними соціальними групами населення українських земель в XV – XVII ст. <i>Програмні результати навчання:</i> - Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. - Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань соціальної історії України XV – XVII ст.. - Застосовувати у професійній діяльності у сфері соціальної історії України сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів. - Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері соціальної історії України XV – XVII ст., висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки. - Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань соціальної історії України до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються. - Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн. - Аналізувати процес становлення інституту влади в Україні XV – XVII ст.. у контексті тогочасної європейської практики та його стосунків з різними соціальними групами українського населення. - Здійснювати цілеспрямовану роботу із формування загальнонаціональної моделі історичної пам'яті, на основі об'єктивного висвітлення історичного минулого України.
Як можна використати набуті знання та уміння?	Набуті знання та уміння уможливають становлення та розвиток професійних якостей історика та сформулюють умови для якісної його фахової реалізації. Майбутні фахівці зможуть вільно оперувати історичним матеріалом, аналізувати події та факти минулого, зокрема ті, що стосуються соціальних відносин, формувати причинно-наслідкові зв'язки, критично оцінювати результати історичних подій, об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливали на історичний процес.

Зміст дисципліни	Тема 1. Соціальна історія. Предмет дослідження. Джерельна база. Місце в системі загального історичного знання. . Тема 2. Суспільно-політичні зміни в українських землях на середину XV ст. Їх вплив на соціальну структуру українського суспільства. Тема 3. Основні соціальні стани та групи населення України. Зміни їх становища в середині XV – середині XVI ст. Тема 4. Виникнення українського козацтва. Трансформація козацтва з явища побутового в окремий соціальний стан. Тема 5. Люблінська унія. Зміни соціального становища основних груп українського населення зі входженням більшості українських земель до складу Речі Посполитої. Тема 6. Українська шляхта, духовництво, міщанство та селяни в період перебування більшості українських земель у складі Речі Посполитої. Тема 7. Формування козацького суспільного стану в період 1569 – 1648 рр. Перетворення його в провідну силу українського суспільства. Соціальний образ запорозьких козаків. Тема 8. Загострення соціальних протиріч в українському суспільстві як одна з основних причин Української революції 1648 – 1676 рр.
Методи навчання	Загальнонаукові, фахові й психолого-педагогічні методи, продуктивні методи: проблемний виклад, частково-пошукові та дослідницькі методи, презентації, бесіди, електронні лекції, дистанційні консультації; сучасні методи навчання, спрямовані на активізацію і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти.
Міждисциплінарні зв'язки	Дисципліна пов'язана з рядом інших навчальних дисциплін, а саме з «Українська історіографія», «Теорія і методологія історії».
Інформаційне забезпечення	Основна: 1. Бойко О.Д. Історія України. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 656 с. 1. Борисенко В. Курс української історії. Вид. 2-ге. Київ : Либідь, 1998. 614 с. 2. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. Київ : Наук. думка, 1995. 687 с. 3. Грабовський С., Ставрояні С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. Київ : Генеза. 608 с.

4. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Київ, 1992. 524 с.
5. Грушевський М. Історія України-Руси. Київ, 1992. Т. 1 - 9.
6. Довідник з історії України (А – Я): Посібник для серед. Загальноосв. Навч. ст. / за заг. ред. І.Підкови, Р.Шуста. 2-ге вид., доопр. і доповн. Київ : Генеза, 2001. 1136 с.
7. Дорошенко Д. Нарис історії України. Видання друге. Київ : Глобус, 1992. 238 с.
8. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник. Київ : КУП НАНУ, 2013. 892 с.
9. Історія держави та права України: підручник для курсантів та студентів вищих навчальних закладів / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О.М. Головка та ін. ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. 616 с.
10. Історія України в особах IX - XVIII ст. Київ : Україна, 1993. 395 с.
11. Історія України: Навч. посіб. / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 595 с.
12. Історія України: підручник / під ред. В. А. Качкана. Вид. 2-е. Івано-Франківськ: Медицина, 2018. 360 с.
13. Крижанівський О. П., Плохій С. М. Історія церкви та релігійної думки в Україні : Навч. посібник: У 3-х книгах. Кн. 3: Кінець XVI – середина XIX століття. Київ : Либідь, 1994. 336 с.
14. Кузьминець О.В., Дурнов Є.С., Сокур Ю.В. Історія держави та права зарубіжних країн (схеми, коментарі, термінологічний словник). Навч. посібник. Київ, 2012. 242 с.
15. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2013. 991 с.
16. Литвин В. М. Історія України (у 3-х томах) Т.1. 3 найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Альтернативи, 2003. 864 с.
17. Мицик Ю.А., Бажан О.Г. Історія України. Київ: ТОВ «Вид-во «КЛПО», 2015. 680 с.
18. Руденко Р. Г. Соціальна історія України IX – XVIII ст. : монографія. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 84 с.
19. Ухач В.З. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль : Вектор, 2011. 378 с.
20. Шевчук В. П., Тараненко М.Г. Історія української державності: курс лекцій. Київ: Либідь, 1999. 480 с.

21. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: Навч. посібник / Наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 264 с.

Додаткова:

1. MEDIAEVALIA UCRAINICA: Ментальність та історія ідей / Редактори: Олексій Толочко, Наталя Яковенко, Леся Довга. Т. I – V. Київ : Критика, Товариство дослідників Центрально-Східної Європи, 1992 – 1998.
2. Бондарчук, Я. Некоронований король Русі – князь Василь Костянтин Острозький. Світогляд. 2008. № 1. С. 4–9.
3. Біляков Г.Ф., Білякова О.Г. Берестейська унія в працях польських істориків ХХ ст. *Укр. іст. журнал*. 1996. № 4.
4. Вітер І. І. Розвиток продуктивних сил європейських країн в період переродження феодального господарства у ринкове (наприкінці ХV – на початку ХVІ століття). *Наукові записки КУТЕП. Вип. 23, 2016. Серія: «Філософські науки»*. С. 309-324.
5. Ворончук, О. І. Острозький Василь-Костянтин Костянтинович. Енциклопедія історії України : в 10 т. / НАН України ; редкол.: В. А. Смолій, Г. В. Боряк, В. Ф. Верстюк [та ін.]. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 7 : Мл–О. С. 690–691.
6. Гошко Т. Міське самоврядування на українських землях у 14-16 ст. Прага, 2000. 111 с.
7. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (ХVІ – початок ХVІІ ст.). Львів: Афіша, 2002. 255 с.
8. Гудзяк Б. Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2000. 426 с.
9. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с.
10. Заяць А. Є. Міста Волині у ХVІ – першій половині ХVІІ ст.: джерела поповнення міського населення. *Укр. іст. журнал*. 2016. №1. С. 50-59.
11. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль в розвитку української культури ХVІ-ХVІІІ ст. Київ : Наукова думка, 1966. 249 с.
12. Ісаєвич Я. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. 335 с.
13. Історія українського козацтва: Нариси: у 2 т. / Редкол.: В.А.Смолій (відп. ред.) та ін. Київ, 2006. Т. 1. 800 с.

14. Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (Соціально-правові взаємини). Львів : Літературна агенція “Піраміда”, 2003. 439 с.
15. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): Історико-правове дослідження. Львів : ПАІС, 2008. 406 с.
16. Костянтин (Василь) Острозький – культурно-освітній діяч, меценат. Народжені Україною : меморіальний альманах : у 2 т. Київ : Євроімідж, 2002. Т. 2 : Л–Я. С. 282–283.
17. Костянтин-Василь Острозький (1527–1608 рр.). Сто великих українців / Н. В. Астапенко, О. К. Барашкова, А. В. Дарибогова [та ін.]. Київ : Арій, 2011. С. 66–70.
18. Крикун М. Земські уряди на українських землях у XV-XVIII ст. // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Т. 228: Праці Історично-філософської секції. Львів, 1994. С. 65-122.
19. Леп’явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. Чернігів : Сіверянська думка, 1996. 287 с.
20. Марочкін В.П. Українське місто від XV до середини XVII ст. Звичаєво-правова атрибутика як історичне джерело. Toronto : Hypertext Plus, 1999. 147 с.
21. Наливайко Д. Очима Заходу : Рецепція України в Західній Європі XI – XVIII ст. Київ : Основи, 1998. 578 с.
22. Плохий С. Папство и Украина. Политика римской курии на украинских землях в XVI-XVII вв. Київ : Вища школа, 1989. 223 с.
23. Плохий С. Наливайкова віра : Козаки та релігія в ранньомодерній Україні / Перекл. з англ. Київ : Критика, 2005. 496 с.
24. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою. Київ : Альтернативи, 1998. 320 с. .
25. Сас П. М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.) : Навч. посібник. Київ : Либідь, 1998. 296 с.
26. Сас П. М. Феодальные города Украины в конце XV – 60-х годах XVI в. Київ : Наукова думка, 1989. 231 с.
27. Саух П. Ю. Князь Василь-Костянтин Острозький. Рівне : Волинські обереги, 2002. 244 с.
28. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.). / Україна крізь віки. Т.7. Київ : Видавничий Дім Альтернативи, 1999. 351 с.
29. Соціум. Альманах соціальної історії / Гол. ред. В. Смолій; відп. ред. В. Горобець. Вип.1-5. Київ : Інститут історії України НАН України, 2002 – 2005.

	30. Степанков В. Вплив суспільно-політичних перетворень у Гетьманщині середини XVII ст. на статус селянства та формування його соціальних ідеалів. <i>Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність</i>. 15/2006-2007. С. 321-331. 31. Україна в контексті Європейської історії : матеріали Всеукраїнської наукової конференції 25-28 березня 2014 року / М-во освіти і науки України, Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, Іст. ф-т, Центр сучас. наук. дослідж. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 300 с. 32. Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: нариси з історії ментальності та національної свідомості / Відпов. ред. В. А. Смолій. Київ : Інститут історії України НАН України, 2001. 317 с. 33. Шама О. Проблема змін в устроєвій структурі українських земель (До питання про наслідки Люблінської унії 1569 р.). <i>Український історичний збірник. Наукові праці аспірантів та молодих вчених</i>. Київ, 1997. Вип. 1. С. 32-45. 34. Шама О.І. „Шляхетське” розуміння держави і Люблінська унія 1569 р. <i>Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку</i>. Матеріали Четвертих Всеукраїнських історичних читань. Київ – Черкаси, 1994. С. 95-98. 35. Щербак В. Козацтво XVI – першої половини XVII ст. як потенційний чинник українського державотворення. <i>Terra cossacorum: студії з давньої і нової історії України</i>. Київ, 2007. С.31-47. 36. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. Київ : КМ Academia, 2000. 300 с. 37. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI - початку XVIII століття. Київ : Laurus, 2012. 471 с. 38. Яковенко Н. Здобутки і втрати Люблінської унії. <i>Київська старовина</i>. 1993. № 3. 39. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. Київ : Критика, 2002. 416 с. 40. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). Київ, 1994.
Обсяг дисципліни (години) та види занять	Лекційні заняття (16 год.), семінарські заняття (16 год.), самостійна робота (88 год.); заочна форма: лекції (8 год.), практичні (8 год.), самостійна робота (104 год.).
Система оцінювання результатів навчання	Основними методами контролю відповідно до критеріїв оцінювання знань здобувачів освіти та ефективності

	засвоєння ними курсу ґрунтується на таких формах участі студентів у освітньому процесі, які підлягають поточному контролю: виступ з основного питання на семінарському занятті, модульна контрольна, самостійна робота (аналітичне завдання). Розподіл балів, які отримують студенти <table><tr><th colspan="2">Поточний і модульний контроль (100 балів)</th><th>Сума</th></tr><tr><td colspan="2">Змістовий модуль 1 (100 балів)</td><td rowspan="3">100 балів</td></tr><tr><td>Поточний контроль</td><td>мкр</td></tr><tr><td>60 балів</td><td>40 балів</td></tr></table>	Поточний і модульний контроль (100 балів)		Сума	Змістовий модуль 1 (100 балів)		100 балів	Поточний контроль	мкр	60 балів	40 балів
Поточний і модульний контроль (100 балів)		Сума									
Змістовий модуль 1 (100 балів)		100 балів									
Поточний контроль	мкр										
60 балів	40 балів										
Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях	Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12 бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». HYPERLINK "https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-j										
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий контроль, виконання самостійної роботи, модульна контрольна робота										
Підсумковий контроль	Залік										
Локація											